

ISSN: 2651-2742
2024- Cilt: 7 Sayı: 2
Sayfa: 1-17.

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi:31.10.2024

Kabul Tarihi:11.11.2024

Derleme Makalesi (Review Article)

DEĞİŞEN TOPLUMSAL İLİŞKİLER BAĞLAMINDA EVCİL HAYVAN TURİZMİ

Sociological Dimensions of Human and Animal Interaction in the Context of Changing Social Relations

Ercan ŞAHBUDAK*

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi

ÖZ

Hayvanlar, ilk zamanlardan beri insanların hayatlarında önem arz eden canlılar olmuşlardır. Türü fark etmeksizin birçok hayvan, çeşitli konularda insan yaşamına dahil olmuş ve olmaya devam etmektedir. Geçmişte özellikle avlanmak, beslenmek, ısınmak ve güvenlik sağlamak gibi görevler için hayvanlarla ilişki kurulurken son yıllarda bu ilişkinin amacı ve kapsamı genişlemiş; bazı türlerin insan hayatına etkileri farklılaşmıştır.

Evcil hayvan beslemek, sadece bireysel bir tercih olmanın ötesinde, toplumsal ilişkileri ve kültürel normları da şekillendiren önemli bir olgudur. İnsanlar, tarih boyunca hayvanlarla çeşitli şekillerde etkileşimde bulunmuş ve bu etkileşimler, toplumların sosyal yapısını ve kültürel değerlerini derinden etkilemiştir. Günümüzde evcil hayvan sahipliği, bireylerin yaşam kalitesini artırmanın yanı sıra, toplumsal bağları güçlendiren ve sosyal sermayeyi zenginleştiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayileşmeyle birlikte yaşanan hızlı değişimler, toplumsal ilişkilerde yeni dinamikler yaratmış ve bireylerin sosyal bağlarını zayıflatmıştır. Özellikle de günümüzde yalnızlaşma ve yabancılaşmaya paralel olarak gelişen bir sürü toplumsal ve psikolojik sorunlarla baş etme de evcil hayvanlarla kurulan ilişkiler, bireylerin duygusal ve psikolojik sağlığını olumlu yönde etkileyerek, toplumsal refahın artmasına katkıda bulunmaktadır.

Son zamanlarda hayvanlarla kurulan ilişkiler, sadece evcil hayvan sahipliği ile sınırlı kalmayıp, terapi, eğitim, bilimsel araştırmalar ve çevre koruma gibi birçok alanda kendini göstermektedir. Evcil hayvanlar, insanların duygusal ve fiziksel sağlığını olumlu yönde etkilerken, hayvan destekli terapiler çeşitli rahatsızlıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

* Sorumlu Yazar: esahbudak@cumhuriyet.edu.tr

Önerilen Atıf: Şahbudak E. (2024). Değişen Toplumsal İlişkiler Bağlamında Evcil Hayvan Turizmi, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 7(2), 1-17.

Ayrıca, hayvan sahiplenme, geniş bir endüstriyi desteklemekte ve ekonomik faaliyetleri canlandırmaktadır. Hayvanlarla ilgili sektörler, önemli bir ekonomik faaliyet alanı oluşturarak istihdam yaratmakta ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Evcil hayvan turizmi de son zamanlarda gelişmeye ve üzerinde araştırmalar yapılmaya başlanan bir sektör haline gelmiştir.

Bu makalede, evcil hayvan beslemenin toplumsal boyutları ele alınmış ve bu olgunun sosyo-ekonomik ve kültürel unsurları, tarihsel gelişimi göz önüne alınarak, günümüze kadar geniş bir perspektif açısıyla incelenmiştir. Çalışmanın amacı, evcil hayvanların insanların hayatlarında giderek daha merkezi bir rol oynamaya başladıklarını belirtmek ve bunun turizm endüstrisi için etkilerini vurgulamaktır. Bunun yanı sıra makalede, evcil hayvanların turizmdeki konumuna ilişkin yapılan akademik çalışmaların yetersizliğinin de altı çizilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evcil Hayvan, Kültür, Tüketim Toplumu, Turizm

ABSTRACT

Animals are living creatures that have had an important place in people's lives since ancient times. Regardless of their species, many animals have been and continue to be involved in human life in various aspects. While in the past, relationships with animals were established for tasks such as hunting, feeding, warming and providing security, in recent years the purpose of this relationship has expanded and the effects of some species on human life have differed.

Having a pet is more than just an individual choice, it is also an important phenomenon that shapes social dynamics and cultural norms. Throughout history, humans have interacted with animals in various ways, and these interactions have profoundly affected the social structure and cultural values of societies. Today, pet ownership, in addition to improving the quality of life of individuals, emerges as an element that strengthens social ties and enriches social capital. The rapid changes experienced with industrialization have created new dynamics in social relations and weakened the social ties of individuals. Especially in coping with many social and psychological problems that develop in parallel with loneliness and alienation today, relationships established with pets contribute to the increase of social welfare by positively affecting the emotional and psychological health of individuals.

Today, our relationship with animals is not limited to pet ownership, but also manifests itself in many areas such as therapy, education, scientific research and environmental protection. While pets positively affect people's emotional and physical health, animal-assisted therapies are used to treat a variety of ailments. Additionally, animal ownership supports a broad industry and stimulates economic activities. Animal-related sectors constitute an important area of economic activity, creating employment and contributing to economic growth.

In this article, the social dimensions of keeping pets are discussed and the socio-economic and cultural elements of this phenomenon are examined from a broad perspective, starting from its historical development until today. The aim of this article is to highlight that pet dogs are playing an increasingly central role in people's lives and the consequences of this for the tourism industry. In addition, the article identifies a lack of analysis regarding the position of pet dogs in tourism.

Key Words: Pet, Culture, Consumer Society, Tourism

1. Tarihsel Süreçte Hayvanların Evcilleştirilmesi

Yüzyıllar içerisinde değişim gösteren insan-hayvan ilişkisi; özellikle evcilleşmenin başlamasıyla sosyal ilişkilerin artmasında önemli bir faktör olmuştur (Serpel 2010). Hayvanların insanlarla birlikte yaşaması veya yararlanmak amacıyla hayvanların insanlara alıştırılması olarak tanımlanan evcilleştirme terimi, üç bölümde gruplandırılmaktadır (Köroğlu 2016).

Birinci grup; ürünlerinden faydalanılan sığır, koyun, keçi, deve, domuz, kümes hayvanlarının yanı sıra, av için evcilleştirilen yırtıcı bazı kuşlar, bal arısı ve ipek böceği gibi insanlar tarafından evcilleştirilen hayvanlar iken, İkinci grup; gücünden faydalanılan sığır, at, eşek, deve gibi hayvanlardır. Üçüncü grup dostluklarından faydalanılan kedi, köpek, kuş ve akvaryum balıkları olarak ifade edilmektedir (Köroğlu,2016).

Yaşadığımız dönemde, pek çok insan gündelik yaşamını evcil hayvanı ile paylaşmakta ve onunla yaşlanmaktadır. Bu evcil hayvanlar, geçen zamanla beraber kişilerin yaşı ilerledikçe, sahibine karşı yoldaşlık sunmaktadır (Pamuk, 2015). Dolayısı ile bireylerin hayatında yer alan evcil hayvanlar, bireyle mutualist bir birliktelik yaşamakta; aldıkları bakımın yanında, onlar da sahiplerinin yaşamına birçok yönden katkı sunabilmektedir (Atasoy ve Şen, 2014). Kedi ve köpekler insanlara karşı uyumlu davranışları ile sosyalleşme karakterine sahip beden hareketleri ile sahibiyile iletişim kurabilen canlılardır (Chou, 2012).

2. Günümüzde Dünyada ve Türkiye’de Evcil Hayvan Sahipliği

İnsanlar, dünyayı hayvanlarla paylaşmaktadır ve çoğu insan gün içinde hayvanlarla temas halindedir. Hayvanları Koruma Derneği (2008) tarafından yapılan bir çalışmada 93 ülkede tahmini 342 milyon köpek ve 81 ülkede 281 milyon kedi, evlerde insanlarla birlikte evcil hayvan olarak yaşamaktadır (Batson 2008, akt. Melfi, 2014). Çevrimiçi olarak 22 ülkede 27.000’den fazla gönüllü (15 yaş ve üstü) ile yürütülen hayvan sahiplenme ile ilgili küresel çalışmada (Global GfKSurvey, 2016), Türkiye’den 831 katılımcının %50’sinin hayvan sahibi olmadığı, %12’sinin köpek, %15’inin kedi, %16’sının balık, %20’sinin kuş sahibi olduğu tespit edilmiştir (Palaz, 2021:10)

Statista’nın 2020-2021 verilerine bakıldığında dünya genelinde evcil hayvan sahiplenme sayısı özellikle pandeminin hayatımıza girmesi ile birlikte artış göstermiştir. Bununla birlikte evcil hayvan pazarının hacmi her geçen gün daha da büyümektedir. Evcil hayvan sahipliğine bakıldığında The Zebra’nın 2021 yılı için, farklı araştırma şirketlerinin yaptığı birincil araştırmalardan hazırladığı rapora göre dünya genelinde 471 milyon köpek, 370 milyon kedi evcil hayvan olarak beslenmektedir. Dünya çapında, hanelerin %33’ü evcil hayvan sahibidir.

Dünya üzerinde en çok evcil hayvan besleyen ülke Amerika’dır. Amerikan hane halkının yaklaşık %67’si evcil hayvan beslemektedir. Ek olarak Amerika’da evcil hayvan sahibi olan hane halkının %90’ı köpekleri ailenin bir parçası olarak görmektedir

Ülkemizde ise son yıllarda evcil hayvan sahipliği büyük oranda artış göstermiştir. Evcil hayvan besleme oranları özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde her geçen gün yükselmektedir (Demir ve Uğurlu, 2014). Gerek ithal edilen gerekse üretilen kedi ve köpeklerin sayısı ve çeşitliliği de bunu kanıtlamaktadır (Onur, 2012).

Türkiye’de son dönemde hayvan haklarına dair farkındalığın artmasıyla birlikte evcil hayvanı olan hanelerin sayısında da artış gözlenmiştir. Statista’nın yayımladığı son verilere göre, ülkemizde evlerin %5’inde köpeğin, %15’inde de kedi bulunmasıyla birlikte 19 milyon evcil hayvan olduğu tahmin edilmektedir (www.cumhuriyet.com.tr).

Anadolu Ajansı’nın Tarım ve Orman Bakanlığı’ndan aldığı verilere göre ülkemizde kimliklendirilen hayvan sayısı her geçen gün artmaktadır. 1 Ocak 2021 den 2023 yılına kadar geçen sürede kimliklendirilen hayvan sayısı iki milyona yaklaşmıştır. Bunların 946 bin 296’sı kedi, 638 bin 387’si köpek ve 28’i gelinciklerden oluşmaktadır..

31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla ise 855 bin 105’i kedi, 574 bin 240’ı köpek, 25’i gelincik olmak üzere toplam 1 milyon 429 bin 370 ev hayvanı kimliklendirilerek kayıt altına alınmıştır (www.aa.com.tr).

3. Kuramsal Çerçeve Evcil Hayvan Sahipliği

Literatürde insanlar ile hayvanlar arasındaki etkileşimin nedenini açıklayan birden fazla kuramsal çerçeve bulunmaktadır. Kabul görmüş görüşlerden biri “biofili hipotezi”dir (Kruger ve Serpell, 2010). Wilson (1984), “biyofili hipotezi”ni insanın “doğaya ve gerçeğe yakın süreçlere doğuştan gelen odaklanma eğilimi” olarak tanımlamıştır” (Wilson 1984, akt. Gullone, 2000). Biyofili hipotezi, insanların doğaya bağlı olduklarında daha sağlıklı olduklarını savunmaktadır. İnsanların diğer canlılarla temas kurma ve onları görme isteği doğaya olan bağlılığı ile ilişkilendirilmektedir (Gullone, 2000).

Brickel (1985), “öğrenme teorisinde”, terapötik bağlamda hayvanların potansiyel anti-anksiyolitik yararlar sağladığını ifade etmiştir (Brickel 1985, akt. Kruger ve Serpell, 2010). Bir hayvan mevcut olduğunda insanlar kendini daha sakin hissetmektedir. Brickel (1982) insanların ağrı ve rahatsızlık durumunda terapötik bir ortamda hayvanların tampon görevi göreceğini düşünmektedir (Brickel 1982, akt. Kruger ve Serpell, 2010).

Son dönemlerde, evcil hayvan ve sahibi arasındaki ilişkinin Bowlby’nin bağlanma kuramında tanımladığı bakım veren-çocuk veya bakım veren-bebek arasındaki bağlanma yaşantısına paralel olabileceği düşünülmektedir (Marsa- Sambola ve ark., 2017). Birçok insan evcil hayvanlara derinden bağlıdır ve aralarındaki bu bağ gün geçtikçe güçlenmektedir (Herzog, 2010). Bu bağlanmanın insanlar ve hayvanlar için ortak bir ihtiyaç olduğu ileri sürülür (Clements ve ark. 2003). Bu bilgiler doğrultusunda insanlar ve evcil hayvanlarının birbirleri için önemli olduğu ortaya çıkmıştır (Clements ve ark. 2003). Evde beslenen hayvan ailenin bir üyesi olarak kabul edilip, beslenen hayvanın ölümü, aile fertlerinden birinin ölümüne benzer şekilde yasa yol açabilmektedir (Belk,1996).

4. Evcil Hayvan Sahibi Olmanın İnsan Yaşamına Etkileri

Hayvanlarla aynı ortamda bulunmak, bir hayvanla temas etmek fiziksel ve duygusal olarak olumlu etkileşimler yaratabilmekte ve refah seviyesini artırmaktadır (Bouchard ve Landry, 2004, Akt. Akkaya, 2016). Hayvanlarla ilgilenmek, beslemek, temel ihtiyaçlarını gidermek, oyun oynamak (bir kedi veya köpek ile) insanları daha fazla hareket etmeye teşvik ederek, aktifleştirmekte ve hastalıklardaki iyileşme potansiyelini artırmaktadır. Bir hayvanın varlığı insanlar için çok yönlü bir iyilik sağlayıcısı olabilmekte iyileşmekte veya sağlık durumunun korunmasında önemli bir destek sistemi haline gelmektedir (Ballarini , 2003).

Hayvan beslemenin veya hayvanlarla birlikte yaşamının insanların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını iyileştirdiği bilinmektedir pek çok birey için hayvan destekli terapiler kullanılmaktadır (Akkaya, 2016).

5. İnsan Hayvan Etkileşiminin Sosyal Boyutları

İnsan ve hayvanlar arasındaki etkileşim, çok eski çağlara dek uzanmaktadır. Yerleşik hayata geçiş ve avcı toplayıcılıktan tarım toplumuna dönüşle birlikte insanın hayatında hayvanlar farklı bir yere gelmiş, birliktelikleri pek çok anlam kazanmıştır. Toplumların ve insan ihtiyaçlarının zamanla değişimi, hayvanlarla olan ilişkilerinin de değişmesine yol açtığını söylemek mümkündür. (Herzog, 2002). Evcil hayvanlar, insanoğlunun değişen fiziki ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama konusunda ona yardımcı olmuştur. Geleneksel toplumlarda hayvanlara duyulan ihtiyaç, genellikle onların fiziksel özellikleri nedeniyle olmaktadır günümüzde insanlar, hayvanlara daha çok duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaları amaçlı yaklaşmaktadır. Evcil hayvanların diğer hayvanlardan ayrılması noktasında Wrye en önemli ayrım noktasını onların gıda olarak görülmemesinin olduğunu söyler (Wrye, 2009: 1084). Sanayileşme ile birlikte hayvanların büyük çiftliklerde insan hayatından soyutlanmış bir şekilde yetiştirilmesi buna neden olmuştur. Her ne kadar bir değişim çerçevesinde hayvanlara bakış açısında farklılaşma olsa da bireylerin hayvanlara muamelesinde kültürel etkiler en etkili unsurlardır (Kafalı, 2022).

Farklı kültürler, hayvanlara farklı anlamlar yüklemiş ve bu ilişkiler çeşitli biçimlerde evrilmiştir. Herzog (2010), farklı kültürlerin hayvanlarla olan ilişkilerinde belirgin farklar olduğunu ve bu farkların, kültürel normlar ve inanç sistemleri tarafından şekillendirildiğini belirtmektedir. Örneğin, bazı Asya kültürlerinde belirli hayvanların kutsal kabul edilmesi, bu hayvanlarla olan ilişkileri derinleştirmiştir.

Bu kültürel çeşitlilik, evcil hayvan sahipliğinin global bir perspektifte incelenmesini gerektirir. Franklin (1999), batı toplumlarında evcil hayvan sahipliğinin, bireylerin sosyal ağlarını genişletme ve yalnızlıkla başa çıkma aracı olarak görüldüğünü belirtirken, diğer kültürlerde farklı motivasyonların ön plana çıktığını ifade etmektedir.

Kültürel formlara yerleşmiş bir şekilde hayvanlarla ilişkilerinde insanın davranış ve sınırlarını belirleyen ana etmenler ihtiyaçlar ve inançlardır (Ambaroğlu, 2007, 15). Kriz dönemleri, bu ihtiyaç ve inançların dalgalanma yaşadığı dönemler olarak hayvanlarla ilişkiler üzerinden toplumsal olana dair görünümü önümüze serebilecek olan bir alandır. Hayvanlarla ilişkilerde kendisinden maddi ve duygusal olarak faydalanılan ayrımı genellikle belirleyici olmaktadır. Geleneksel toplumlarda hayvanlarla ilgili böyle bir ayrım pek görülmez. Gücünden faydalanılan yük hayvanları, etinden ve sütünden faydalanılan hayvanlar hem maddi ihtiyaçların karşılandığı hayvanlar olmuş hem de sahiplerinin duygusal bağlar kurdukları, isimler taktıkları beraber yaşadıkları dert ortakları olmuştur. (Kafalı, 2022)

Tarihsel süreç içerisinde hayvana yüklenen anlamlar, insan odaklı bir yaklaşımla yapılan tanımlamalar, hayvanlara karşı tutumun ve bakış açısının belirleyicisi olmuştur (DeGrazia, 2006). Çetin, evcil hayvan bakımı ve beslemenin sosyolojik olarak anlaşılmasına katkıda bulunurken insanların yaşamında bazı sosyal işlevleri yerine getirdiği ya da doldurduğunu belirtmektedir. Çetin, çalışmasında insanların hayvanlarla etkileşiminde en etkili olan

sosyolojik analizlerden biri de Franklin (1999) tarafından yapıldığını belirtmiştir. Franklin modern Batı dünyası ve hayvanlar arasındaki ilişkiyi, sosyolojik bir şekilde ortaya koymaya çalışan isimlerden biridir. Franklin, çağdaş insanların kentleşme ile yerlerinden olarak, toplumlar arası ilişkilerin bireysel ilişkiler temeline indirildiği ve bunun bir avantaj olarak algılanmasının sağlandığını ifade etmiştir. (Çetin, 2017).

Sanayileşmeyle birlikte yaşanan temel sorunlardan biri de toplumsallığın ağır bastığı bir konumdan bireyselleşmenin öne çıktığı bir durumda yaşanan toplumsal ilişkilerdeki değişim ve dönüşümlerdir. Özellikle de Marx'ın vurguladığı yalnızlaşma ve yabancılaşma evcil hayvanlarla olan ilişkilerin de değişmesine ve farklı bir boyut kazanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda önceleri fiziksel varlık ve faydaları açısından toplumsal hayatta yer alan hayvanların zamanla kültürel kimlik ve konum kazandıkları görülmektedir. Arkadaş olarak görülen ve refakat eden hayvanlar, belki de buna en iyi örneği, oluşturmaktadır. Sadece hayvan olarak tanımlanan canlılardan, sevgili aile üyelerine dönüşmüşlerdir (Johnson, 2009).

Hirschman'ın (1994) çalışmalarına göre evcil hayvan sahipliğinin doğrudan sosyal ve psikolojik bağlantıları vardır. Evcil hayvan sahipliği; statü sembolü, prestij sembolü, süs eşyası, maddi gelir düzeyi göstergesi, politik duruş gibi birçok amaç etrafında gerçekleşmesi tüketim kültürünün bir parçası olduğunun göstergesidir. Çünkü evcil hayvan sahipleri, evcil hayvanlarını seçerken onu sadece bir hayvan olarak değil; aynı zamanda hayvanın sergilediği sembolü seçmektedir. Bu noktada evcil hayvan sahipliği, sembolik tüketim kavramıyla yakından ilgilidir. Tüketiciler, evcil hayvan sahiplenerek, evcil hayvanın üstlendiği sembolü de sahiplenmektedirler (Alp, 2022). Bu bağlamda evcil hayvanların bir nevi statü sembolü haline dönüştüğü söylenebilir.

İnsanlar, hayvanlara karşı sevgi besleme, bir yakını kaybetme, çocuklarının istemesi, yalnızlıktan kurtulma, korunma, aktif olma, arkadaş olma, sorumluluk sahibi olma gibi sebeplerle evcil hayvan sahiplenmektedir (Staats ve ark. 2008, Arslantürk ve Ambaroğlu 2007). Beverland ve ark. (2008), evcil hayvan beslemenin bir toplumsal grup içerisinde bulunmaya yardımcı katalizör olarak işlev gördüğünü öne sürmüştür. Evcil hayvanlar, insanların konumlandığı her sistem içinde belirgin bir yer tutmakta ve insan hayatında büyük bir önem taşımaktadır (Sıddıq ve ark, 2018). Michigan Üniversitesi'nin yapılan bir çalışmaya (2018) katılanlar evcil hayvanları, hayattan zevk almalarına yardımcı oldukları, sevildiklerini hissettirdikleri, hayatlarına anlam kattıkları, bir rutine bağlı kalmayı sağladıkları için sahiplendiklerini ifade etmiştir (Janevic ve ark, 2019). Evcil hayvan olarak en çok köpekler tercih edilmektedir. Köpeklerin iletişim kurmadaki başarıları, kolay eğitilebilmeleri, güven vermeleri ve sahiplerine olan bağlılıkları daha fazla sahiplenilme nedenleri olarak sıralanmaktadır (Çakıcı 2019). Kedi ve köpek sahipleri hayvanlarının türüne göre değişiklik gösteren fiziksel aktiviteler gerçekleştirmektedir. Bu aktivitelere oyun oynamak, beslenme boşaltım gibi ihtiyaçlarını gidermek, sosyal aktivitelere katılmak örnek olarak verilebilmektedir (Pamuk 2015).

Öte yandan günümüz toplumunun tüketim toplumu olarak biçimlenmesinden hayvan sahiplenilmesinin de nasibini aldığını görebiliriz. Tüketim artık sadece hayatın devam ettirilmesini amaçlayan temel ihtiyaç maddelerinin elde edilmesi süreci değildir. Bireyler toplumda kimlik inşa etme, statü elde etme, farklılaşma gibi amaçlarla tüketime

yönelmektedirler (Çetin, 2017, 91). Tüketim, taşıdığı sembolik anlamlar vasıtasıyla bireyde farklı olma ve toplumdan farklılaşma hissi oluşturur. Bu farklılık bireyin kimlik inşasında etkili olur. Evcil hayvan sahiplenilmesi konusunda toplumda bu yönde bir eğilimin olduğu gözlemlenebilir. Literatürde buna dair örnekler görülebilir. Örneğin Rusya'da Rotweiller cinsi köpek sahibi olmanın statü göstergesi olduğu ve sahibinin yüksek alım gücüne işaret ettiği için sahibine saygınlık kazandırdığı bildirilmiştir (Koenig'den aktaran, Öztürk, 2020, 15).

Tüketim ürünü, kültürel dünyayı temsil eden bir sembolle ilişkilendirilerek bireyler bazında anlam kazanır. Evcil hayvanlar da kültürel dünyalara ait ayrımların ifadesi olarak karşımıza çıkabilmektedir. Evcil hayvan sahibi olmak maddi yeterliliğe sahip olmanın yanında günümüz dünyasında kendine yeterliliğin bir ifadesi de olabilmektedir.

Ayrıca, son zamanlarda evlilik oranlarının düşmesi, boşanma oranlarının artması ile yalnız yaşayan bireylerin sayısında çoğalma görülmektedir. İlişkisel krizlerle baş başa kalan modern birey için hayvan sahiplenmek başkasına ihtiyacı olmadığını göstermenin ve kendine yetmenin bir sembolü haline gelmiş bulunmaktadır (Kafalı, 2022).

Kafalı'ya (2022) göre, evcil hayvan sahiplenmenin sosyo-psikolojik birtakım anlamları olduğu söylenebilir. Bu anlamların bir kısmının yalnızlığı gidermek, merhamet duygusunu yöneltmek ve tatmin etmek gibi insani yönleri barındırdığı görülmektedir. Diğer bir kısmının ise tüketim nesnesi olarak hayvanlara anlamlar yüklemek, onlar üzerinden toplumsal görünürlük kazanmak ve modern yaşamın getirdiği kuralsızlık ve toplumu hissedememe gibi sorunlara yapay giderme aracı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Evcil hayvanla oluşturulan bağ onlara iyi bakmayı da zorunlu kılmaktadır. Hayvan bakımı pek çok yönü içerdiği için evcil hayvan sahiplerinin bu konuda hem bilgi hem de maddi olarak donanımlı olmaları gerekmektedir. Özellikle maddi boyutu düşünüldüğünde evcil hayvan sahipleri çalıştıkları işletmelerin tüm getirisini incelemektedir. Maaş, mesai saatleri, önceden bilinen tatil günleri ve özel yaşam ile iş yaşamının karışmadığı bir yapının içinde olmak sadece çalışan bireyleri değil, evlerinde onları bekleyen evcil hayvanlarını da yaşam kalitesi olarak etkilemektedir (Karhan, 2024: 2).

Günümüzde, evcil hayvanların insanlaştırılmaları sebebiyle doğan ihtiyaç ve istekler doğrultusunda evcil hayvan sektöründe yeni markalar, ürünler ve hizmetler ortaya çıkmaktadır. Çevredeki kişilik algısının, insanların kendileri ile ilgili olarak hayvanlara karşı duyarlı olduklarında gerçekleştiğini göstermektedir. Daha doğrusu insanlar, hayvanın davranışına veya anatomik özelliklerine karşı kendi tepkilerine duyarlıdır (Servais, 2018). Bu durumda insanların, kendileri için ihtiyaç olarak gördükleri ürün ve hizmetleri evcil hayvanları için de ihtiyaç olarak görmeye eğilimli oldukları söylenebilir. Örneğin; kedi ve köpeklerin yaradılışları sebebiyle kıyafete ihtiyaçları olmamasına rağmen, sahiplerinin onlara kıyafet giydirmesi ve çeşitli kıyafet markalarının ortaya çıkması bu davranışın bir sonucu olarak görülebilir. Betimlenen bu davranış ve iç görüler antropomorfizme dayanmaktadır (Alp, 2022: 3)

Antropomorfizm, insani özelliklerin insan olmayan varlıklara atfedilmesi olarak tanımlanır. (Servais, 2018). Bu yaklaşım, özellikle evcil hayvanların insanlaştırılması üzerine yoğunlaşmıştır. Evcil hayvanların karakter özellikleri açısından insanlarla benzerlikler gösterdiğini ortaya koyan antropomorfizmin bir sonucu olarak, insanlaştırılan evcil hayvanlar

için oteller, kuaförler, mama markaları, kıyafet markaları, sosyalleşmeleri için özel etkinlikler, doğum günü partileri, taksiler gibi özel ürünler/ hizmetler ortaya çıkmaya başladı. Yeni ürünlerin çıkması, yeni markaların oluşturulması antropomorfizmin bir sonucu olarak görülmektedir. (Servais, 2018) Evcil hayvan sahiplerinin bu yaklaşımı ürün ve hizmet pazarlaması kapsamında ele alındığında evcil hayvanlar için her geçen gün yeni markaların çıkması, yeni pazarların oluşması kaçınılmaz olacaktır (Alp, 2022: 4).

Antropomorfizme ek olarak Belk genişletilmiş benlik görüşünü de ortaya koyar. Belk'e (1996) göre genişletilmiş benlik yapısı bireyin hem kişisel hem de sosyal yönlerini barındıran bir kuramdır. Bu kurama göre birey, benliğini ifade edebilmek için farklı nesnelere kullanır. Evcil hayvanları da bu nesnelere biri olarak gören Belk, evcil hayvan sahiplerinin kişiliklerine, yaşam tarzlarına ve ailelerine uygun olan evcil hayvanları seçtiklerini, kendilerini bu evcil hayvanlar üzerinden tanımladıklarını ve bunun da bireyin kişisel ve sosyal yönleri yansıttığını tespit etmiştir. Bunların yanı sıra Belk, evcil hayvanların, sahiplerinin kişiliklerini ve özelliklerini hem olumlu hem de olumsuz olarak yansıtılabileceğini varsaymaktadır. Hatta insanın evcil hayvan seçiminin de bir benlik tanımı olduğu belirtilmektedir. Evcil hayvan sahipleri, evcil hayvanlarını "evlerinde yaşayan bireyler" olarak görmekte ve kendi yaşam tarzlarını onlara da adapte etmeye eğilimli oldukları düşünülmektedir. Evcil hayvanlara özel, insanların kullandığı hizmet ve ürünlerin evcil hayvanlara uyarlanması, evcil hayvanların insanlaştırılmasının ötesinde evcil hayvanların bireyselleştirmesi olarak görülmektedir (Alp, 2022: 4). Bireysel bir varlık haline dönüşen/dönüştürülen yada öyle olduğu düşünülen evcil hayvanlar, toplum içine dahil olmakta, her geçen gün toplumsal hayatın bir parçası haline gelmektedirler. Dolayısıyla evcil hayvan sahipleri (özellikle de köpek sahipleri) için gündelik yaşam ve toplumsal ilişkiler, ailenin bir parçası haline dönüşen evcil hayvanlara uyarlanarak cereyan etmektedir. Evcil hayvanlarla seyahat ve tatil de hayvan sahipleri için önemli konulardan biridir.

6. Turizmde Evcil Hayvan

Evcil hayvanlar; son zamanlarda Dünya'da ve Türkiye'de pek çok aile ferdinin çocuğu gibi değer verdiği canlılar haline gelmektedir. Evcil hayvan sahipleri tatilleri süresince de onlardan ayrı kalmak istememektedir (Chen, 2018: 2). Hayatlarının çok önemli parçası olan ve ev arkadaşları olarak gördükleri bu canlıların önemini kavrayan konaklama işletmeleri de tatillerini buldukları destinasyonda geçiren misafirlerin evcil hayvanlarını gezintiye çıkarmak, odalarına onlara özel yatak, oyuncak, mama ve su kabı koymak gibi hizmetlere başlamışlardır. Bu hizmetlerin önümüzdeki yıllarda çeşitlenerek daha da artması beklenmektedir (Durna ve Babür, 2011: 76).

Turistler tatilleri sırasında kendileri kadar çocuğu gibi görüp sevdiği evcil hayvanlarının da rahat etmesini istemektedir. Evcil hayvanlarını aileden bir parça olarak gören insanların sayısı her geçen gün artmakta ve insanlar, evcil hayvanları yanlarında olmadan tatil yapmayı reddederek onların da tatillerinde yanlarında olmasını talep etmektedir. Bu artan tüketici talebine kayıtsız kalamayan konaklama işletmeleri de hizmetlerine evcil hayvanlarını da dahil etmeye başlayarak hayvan dostu politikaları benimsemektedir (Boroshok, 2006: 77). Evcil hayvan sahibi turistler seyahatleri esnasında en yakın dostu olan kedi ve köpeklerinin de en az kendileri kadar rahat etmelerini istemektedirler. Evcil hayvanlarının otelde rahat etmediği

durumlarda tatilcilerin de durumdan şikâyetçi olduğu belirlenmiştir (Glavovic, 2019: 2). Turistlerin evcil hayvanlarının kendileri ile seyahat etmesini isteme sebebi; onlarla birlikteyken daha mutlu olmaları ve onlarsız tatil yapmanın streslerini arttırmasının önlenerek tatillerini daha huzurlu ve kaliteli geçirmek istemeleridir (Nieminen, 2015; aktaran Glovovic, 2019: 3; Chen vd., 2013).

Carr ve Cohen'e (2009: 290). göre Tayvan'da Evcil hayvan sahipleri, evcil hayvanlarını tatilleri sürecinde yanında bulundurmamak istemekte ancak turizmin ana bileşenlerinden olan konaklama ve ulaşımda evcil hayvanlarla ilgili var olan kısıtlamalar (hayvan kabul etmeyen işletmeler), tatil amacıyla gidilen destinasyondaki diğer hayvan sahibi olmayan insanların tepkileri ve evcil hayvanlarının kendisinden kaynaklanabilecek sıkıntılar (gürültücü ve saldırgan olmaları) nedeniyle evcil hayvan sahipleri evcil hayvanlarıyla birlikte seyahat etmekten çekinmektedirler. Evcil hayvan sahipleri turizm hareketine petlerin dahil edilmemesi sebebiyle tatil yapma niyetlerinden büyük ölçüde vazgeçebilmektedir. Evcil hayvanların turizm işletmelerinde konaklama imkânlarının karşılanmaması veya konaklama işletmelerinin hayvan kabulünü gerçekleştirememesi evcil hayvan sahiplerinin can dostlarıyla birlikte tatil yapma isteği üzerindeki en büyük engel olabilmektedir. Çin'de yapılan bir çalışmada elde edilen bulgulara göre, tatile çıkmak isteyen hayvan sahipleri, turizm işletmelerince kabul görmeme önyargısı ve karşılaşabilecekleri birtakım kısıtlamalar sebebiyle tatillerini iptal edebilme eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. (Ying, 2021). Bu nedenden ötürü ailenin bir bireyi olarak kabul edilen evcil hayvanlarla tatil yapmak isteyen turistlerin de bu ihtiyaç ve istekleri turizm endüstrisi tarafından göz ardı edilmemeli, odalar evcil hayvanlara uygun şekilde düzenlenmeli, konaklama işletmelerine kabulü sağlanmalı ve evcil hayvanların yeme, içme ve barınma gibi temel ihtiyaçları karşılanmalıdır (Batıbeki ve Eşitti, 2021: 100).

Yukarıda belirtildiği gibi, evcil köpeklerin insan ailesinde giderek daha merkezi bir konuma gelmesine dayanarak, her zamankinden daha fazla insanın köpeklerini tatile yanlarında götürmek isteyeceği varsayılabilir. Gerçekten de Avustralya'da yapılan bir çalışmada köpek sahiplerinin büyük bir çoğunluğunun evcil hayvanlarını tatile yanlarında götürmek konusunda güçlü bir istek gösterdikleri gözlenmiştir (Carr ve diğerleri, 2009). Aynı zamanda köpek sahipleri, tatilleri esnasında köpeklerinin ailenin bir üyesi olarak kabul edilmesini; konaklama, yiyecek ve içecek sağlayıcılarının değerli bir misafiri gibi muamele görmesini beklemektedirler. Ayrıca hayvan sahipleri, hayvanlarının dışlanmadan mağazalar ve turistik yerler tarafından kabullenilmesini istemektedirler (Carr, 2014).

Günümüzde evcil hayvan turizmi üzerine yeterince akademide araştırma yapılmadığı görülmektedir. Bugüne kadar hayvan sahiplerinin tatil istekleri ve motivasyonları ile köpek dostu turizm deneyimlerinin nasıl olmasını bekledikleri ve bu alandaki kısıtlamalar konusundaki araştırmalar çok sınırlı kalmıştır. (Hung, Chen ve Peng, 2012).

En azından bazı turizm hizmet sağlayıcıları, evcil hayvan ve turizm alanında akademisyenlerden bu alana daha fazla eğildikleri görülmektedir. Bazı konaklama üniteleri artık köpeklerin sahipleriyle birlikte kalmasına koşulsuz izin vermekte; bazı yiyecek ve içecek tedarikçileri, sadece tesislere erişim değil, aynı zamanda su kaplarından ve kuru mamalardan özel olarak hazırlanmış yemeklere kadar çeşitli ikramlar da dahil olmak üzere köpek dostu hizmetler sunmaktadırlar (Bachelor, 2010) Çok çeşitli turistik yerler (Kanada'daki Callaghan vadisindeki

Whistler Olimpiyat Parkı, Fransa'daki Beauval Hayvanat Bahçesi ve İngiltere'deki Milli Parklar dahil) evcil köpeklere izin vermektedirler. Buna rağmen, evcil köpekler için sağlanan hizmetlerin ve erişimin niteliği büyük ölçüde farklılık göstermektedir (Carr ve Cohen, 2009).

Evcil hayvanları ile tatil yapmak isteyen insanların sayılarının her geçen gün artması üzerine, bazı turizm firmaları, bu alanda düzenlemeler yaparak, yeni arayışlar içine girmiştir. Bazıları, evcil hayvanlara izin verirken, birçoğu da onları yasaklamaya devam etmektedir. Bunun nedenleri olarak insanların sağlığı ve refahı ile yerel flora ve faunanın korunması gibi unsurlar gösterilmektedir. Yine de bu tür yasaklar, araştırmaya dayalı olmaktan çok, köpeğin doğasıyla ilgili önyargılara (yani, köpeğin kirli bir hayvan olduğu, potansiyel olarak tehlikeli olduğu, alerjiye neden olduğu ve fırsat verildiğinde yaban hayatına zarar vereceği vb.) dayanma eğilimindedir (Carr, 2014). Evcil hayvanlarla gerçekleştirilecek turistik aktivitelerin, hayvan sahibi olmayan turistlerin refahını veya deneyimlerini olumsuz yönde etkileyebileceği yada yaban hayatına zarar verebileceği gibi düşünceler gerçeklikten uzak ve önyargılara dayanan dar görüşlü düşünceler olduğu söylenebilir. Turizm deneyiminde köpek sahipleri ve evcil hayvanları ile köpek sahibi olmayanlar arasındaki çatışma potansiyeli üzerine bazı araştırmalar yapılmışsa da (Bowes vd., 2015, Graham vd., 2015), bu konunun karmaşıklığını tam olarak anlamak ve en iyi uygulama ilkelerini geliştirmek için çok daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır (Carr, 2026).

Evcil Hayvanla Seyahat

Evcil hayvanlarla seyahat, evcil hayvanlarından ayrılmak istemeyen insanların karşılaştıkları önemli güçlüklerden bir tanesidir. Bu bağlamda, taşıyıcı seyahat firmaları da tatilcilerin seyahatleri sırasında evcil hayvanlarını yanlarında götürmeleri açısından birtakım imkânlar sağlamaktadır. Karayolları Taşıma Yönetmeliğinin 4016.maddesine göre taşıtın bagaj taşımaya mahsus bölümleri dışında eşya taşınmaz. Özel kafeslerinde kedi, köpek, kuş gibi evcil hayvanlar bagaj taşımaya mahsus bölümlerde taşınabilir. Taşıtın içinde canlı hayvan hiçbir şekilde taşınmamaktadır (yardım.obilet.com). Bunun için aranan şartlar ise; evcil hayvanın koli ve çanta içerisinde değil özel taşıma kafesi içerisinde olması, evcil hayvanın sakın, kokusuz, temiz ve sağlıklı olup, görüntüsünün de sağlıklı olması, evcil hayvana ait aşı kâğıdı ve sağlık belgesi gibi evrakların kabul işlemi esnasında sahibinin yanında bulunmasıdır. Evcil hayvan kabul eden havayolu firmaları da mevcuttur ve hepsinin belli başlı kuralları vardır (bizevdeyokuz.com).

Evcil hayvan kabul eden uçak firmalarında taşıma için aranan kriterler her firmada farklı olmakla birlikte genelde Karayolları Genel Müdürlüğü'nün belirttiği şekildedir. Ek olarak; evcil hayvanın aşı kâğıdı ve sağlık belgesi dışında eğer yurt dışına çıkışı yapılacaksa giriş izinleri ve transit ülkeler tarafından istenen belgelerin sahibi tarafınca hazır bulunması gerekmektedir (resmigazete.gov.tr).

Türkiye'deki havayollarının evcil hayvan taşıma kurallarından bazıları; kabin içinde taşınacaksa kafes ile birlikte evcil hayvanın en fazla ağırlığı 8kg olmalı, kafes ebatları 23cmx30cmx40cm şeklinde olmalı, 8kgdan fazla olan hayvanlar bagaj bölümünde taşınmalı ayrıca her tür ayrı kafesler içinde olup birlikte yan yana taşınmamalıdır. Ayrıca evcil hayvan hamile, emzirmeye devam eden veya 10 haftadan küçük olmamalıdır. Evcil hayvanın aşı kâğıdı, giriş çıkış izni, sağlık kâğıdı sahibinin yanında hazır bulunmalıdır. Yardımcı hayvan olarak ise

sadece köpekler kabul edilmektedir ve eğitim sertifikalı “Swan” köpekler ücretsiz taşınabilmektedir. Yurt dışı çıkış için yine evcil hayvanın aşı kâğıdı, sağlık belgesi, giriş çıkış izni ve gidilen ülkenin istediği belgeler hayvan sahibince hazır bulundurulmalıdır. Basık ve kalkık burunlu solunum problemi olan kedi ve köpekler ağırlık şartını sağladığı takdirde kabin içinde taşınabilmektedir (iata.org).

Pitbull, pitbull terrier, dogoargentina gibi tehlike arz eden köpekler diğer canlılara ve yolculara zarar verme potansiyeline sahip olması sebebiyle taşıma için kabul edilmemektedir. Taşıma ücretleri de hayvanın ağırlığına göre değişmekle beraber 0-8kg için 80 TL'den başlamaktadır ve 28kg ve üzeri için 260 TL arasında değişmektedir. Bir başka havayolunda ise diğerleriyle aynı olmakla beraber bir yolcuya en fazla 2 evcil hayvan taşıma hakkı tanınmaktadır. Rehber köpekler tasmaları takılı şekilde ve temiz olmak kaydıyla sahibinin ayağının yanında kabin içinde taşınabilmektedir. Diğer havayolunda ise ek olarak bir uçuşta uçakta en fazla 3 evcil hayvan taşımaya izin vardır. Kafes içindeki hayvana gecikme ve aksaklık yaşanması durumunda yiyecek ve içecek temin edilmemekle birlikte tüm taşıma koşulları Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (IATA) tarafından belirlenir ve standarttır (Demircioğlu ve Demir, 2021).

Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı 84 (USDA) Hayvan Refahı Yasası en fazla iki canlı yavru veya yetişkin kedi, köpeğe 8 hafta ila 6 aylık, büyüklükte ve 20 LB (9 kg) ağırlığında olmak koşuluyla, eğer her biri bu koşullardan daha az ise, aynı yerde birincil muhafaza içinde hava taşıyıcı vasıtasıyla taşınabilmektedir. Sadece küçük köpekler ve kedilerin kabinde taşınmasına izin verilmektedir. Bazı havayolları evcil hayvanların içeri girmelerine izin vermemekte özgürdür ve onları ısıtılmış ve havalandırılmış özel bir bölmede özel bagaj olarak taşımaktadır (iata.org).

Havayollarının, hayvanın kabulü, taşınması ve teslimi için özel prosedürleri vardır. Hayvanların çevresel ihtiyaçları yüklenme, boşaltma veya transit geçiş sırasında uygun olarak düşünülür. Hayvan nakliyesi: tüm gerekli rezervasyonları yapabilecek ve evcil hayvanınızı toplama, gerektiğinde uçağa binme, havaalanına götürme ve diğer havaalanı ucunda bir araya getirip varış yerine teslim etmekten tam olarak sorumlu olan bir hayvan gönderici bulunabilir. Bazı ülkelerde bu en kolay ve en kesin yöntem olabilir ve bazı havayolları bir göndericiden başka biri (hayvanın sahibi dışında 3. Bir kişi) tarafından taşınan hayvanları kabul etmemektedir (Demircioğlu ve Demir, 2021).

Sonuç ve Değerlendirme

Hızla değişen dünyada, insan ve hayvan ilişkileri de önemli dönüşümler geçirmektedir. Hayvan sahiplenme, sadece bireysel bir tercih olmanın ötesinde, toplumsal ve kültürel dinamiklerle şekillenen karmaşık bir olgudur. Bu makalede, değişen toplumsal ilişkiler bağlamında evcil hayvan beslemenin sosyo-ekonomik boyutları esas alınarak turizme yansımaları kuramsal düzeyde incelenmiştir. Teknolojik ilerlemeler, kentleşme ve değişen yaşam tarzları, hayvanlarla olan etkileşimlerimizi yeniden şekillendirmektedir. Hayvanlar, artık sadece evcil hayvanlar olarak değil, ailenin bir ferdi, terapi hayvanları, çalışma arkadaşları ve hatta sosyal medya fenomenleri olarak da hayatımızda yer almaktadır. Özellikle, evcil hayvanların aile bireyi olarak kabul edilmesi, seyahat ve tatil planlamalarında önemli bir faktör haline gelmiştir. Alana dair yapılan araştırmalara bakıldığında, evcil hayvan sahiplerinin seyahat

alışkanlıklarının ve tercihlerinin, toplumsal değişimlerle birlikte evrim geçirdiğini göstermektedir.

Sanayileşmeyle birlikte yaşanan hızlı değişimler, toplumsal ilişkilerde yeni dinamikler yaratmakta ve bireylerin sosyal bağlarını her geçen gün zaafa uğratmaktadır. Günümüzde yalnızlaşma ve yabancılaşmaya paralel olarak gelişen bir sürü toplumsal ve psikolojik sorunlarla baş etme de evcil hayvanlarla kurulan ilişkiler, bireylerin duygusal ve psikolojik sağlığını olumlu yönde etkileyerek, toplumsal refahın artmasına katkıda bulunmaktadır.

Ekonomik açıdan, hayvan sahiplenme, geniş bir endüstriyi desteklemekte ve ekonomik faaliyetleri canlandırmaktadır. Hayvanlarla ilgili sektörler, önemli bir ekonomik faaliyet alanı oluşturarak istihdam yaratmakta ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Veteriner hizmetleri, pet ürünleri ve hizmetleri gibi sektörler, hayvan sahiplenmenin ekonomik boyutlarını oluşturmaktadır. Ayrıca, hayvan sahiplenme, bireylerin tüketim alışkanlıklarını ve harcama kalıplarını da etkilemektedir. Turizm sektörü de son yıllarda evcil hayvanlara yönelik düzenlemeler yapmakta, evcil hayvanlarından ayrılmak istemeyen bireyler için alternatif öneriler sunmaktadırlar.

Evcil hayvan turizmi, sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik açıdan da önemli katkılar sağlamaktadır. Evcil hayvan dostu konaklama ve hizmetlerin artması, turizm sektöründe yeni fırsatlar yaratmakta ve evcil hayvan sahiplerinin seyahat deneyimlerini zenginleştirmektedir. Ayrıca, bu trendin, evcil hayvanların refahını artırdığı ve sahipleri ile olan bağlarını güçlendirdiği gözlemlenmiştir.

Evcil hayvanlarını ailenin bir ferdi gibi hisseden insanlar seyahatleri ve tatilleri sırasında hayvanlarının da kendileri ile birlikte olmalarını, ve benzer statüde değer görmelerini istemektedirler. Yapılan araştırmalar incelendiğinde evcil hayvanı ile tatil yapan kişilerin daha mutlu ve huzurlu olduğu, tatillerinden daha fazla zevk aldığı görülmektedir. Aynı zamanda hayvanları ile birlikte seyahat eden kişilerin hayvanlarıyla konaklamalarına izin verilmesi, bakımı, beslenmesi, gezdirilmesi gibi taleplerinin olduğu, alan araştırmalarında görülmektedir. Evcil hayvan sahibi turistlerin sayılarının hızla artmaya başlaması ve hayvanlarıyla birlikte tatil yapma taleplerine kayıtsız kalamayan turizm sektöründeki işletmeler de bu taleplere cevap verme arayışlarına başlamışlardır.

Sonuç olarak, evcil hayvan turizmi, modern toplumların değişen dinamiklerine uyum sağlayan ve bu dinamikleri şekillendiren önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelecekte, bu alanda yapılacak daha kapsamlı araştırmalar, evcil hayvan turizminin sürdürülebilirliği ve gelişimi için stratejik öneriler sunabilir.

KAYNAKÇA

Akkaya, K. (2016). Bireylerin evcil hayvan besleme durumları ile ilişkili faktörlerin araştırılması, Uzmanlık Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Aile Hekimliği Ana Bilim Dalı.

Albert A. & Bulcroft K. (1988). "Pets, Families, and the Life Course". Journal of Marriage and Family, 543-552.

- Andaç Alp, (2022). Türkiye Evcil Hayvan Gıda Sektöründe “Evcil Hayvan Pastanesi” Tercihinde Tüketici Davranışlarının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ambaroğlu, Ayşe. Türk Toplumunda Evcil Hayvan Besleme Alışkanlıkları ve Din. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Bachelor, L. (2010). Pub chain puts free dogs’ dinners on the menu. The Guardian. <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2010/jul/24/dogs-pubs-food>. E. T.: 13.04.2016.
- Ballarini, G. (2003). Pet therapy animals in human therapy. Conference Report ActaBio Medica, (74), 97–100.
- Banks, M. R., & Banks, W. A. (2002). The effects of animal-assisted therapy on loneliness in an elderly population in long-term care facilities. The Journals of Gerontology Series A: Biological Sciences and Medical Sciences, 57(7), M428-M432. <https://doi.org/10.1093/gerona/57.7.M428>
- Baskıcı, M. (1998) “Evcilleştirme tarihine kısa bir bakış”, A.Ü.S.B.F.Dergisi, 53 (1-4).73-94.
- Batıbeki, S. E. ve Eşitti B. (2021). Evcil hayvanlarla seyahat üzerine bir çalışma. Journal of Humanities and Tourism Research, 11 (1): 89-102.
- Belk, R. W. (1996). Metaphoric relationships with pets. Society & Animals, 4(2), 121-145.
- Berget, B., Ekeberg, Ø., Pedersen, I., & Braastad, B. O. (2011). Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: Effects on self-efficacy, coping ability and quality of life, a randomized controlled trial. Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health, 7, 9-15. <https://doi.org/10.2174/1745017901107010009>
- Beverland M. B., Farrelly F., Lim E. A. (2008). Exploring the darkside of pet ownership status-and control-based pet consumption. Journal of Business Research, 61, 490-496.
- Bokkers, E.A.M. (2006). Effects of interactions between humans and domesticated animals, janhassinkandmajkenvandijk (eds.). FarmingForHealth, 31-41.
- Boroshok, J. (2006). It pays to welcome travelers with pets. HSMAI Marketing Review, 23 (3): 76–79.
- Bowes, M., Keller, P., Rollins, R., & Gifford, R. (2015). Parks, dogs and beaches: Human-wildlife conflict and the politics of place. In N. Carr (Ed.), Domestic animals and leisure (pp. 146–171). Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Carr, N. (2014). Dogs in the leisure experience. Wallingford, UK: CABI.
- Carr, N., & Cohen, S. (2009). Holidaying with the family pet: No dogs allowed! Tourism and Hospitality Research, 9(4), 290–304.
- Carr, N. (2016). Recognising the position of the pet dog in tourism, Research Notes / Annals of Tourism Research 62 (2017) 110–116, <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2016.12.009>
- Chen, Ah., Peng, N., & Hung, Kp (2014). Developing a scale for pet owners' tourism restrictions-restrictions for taking dogs to tourism activities. International Journal of Tourism Studies, 16 (4): 315-324.

- Chen, Y. (2018). *Accommodating Travellers with Pets: Is Auckland Ready?*, Doctoral Dissertation, Auckland University of Technology.
- Chou, Y. (2012). The Changing Social Meanings of Pets and Their Alternative Futures. *Journal of Futures Studies*, 1-14.
- Clements, P., Benasutti, K., & Carmone, A. (2003). Support for bereaved owners of pets. *Perspective in Psychiatric Care*, 39, 49-54.
- Cole, K. M., & Gawlinski, A. (2000). Animal-assisted therapy: The human-animal bond. *AACN, Clinical Issues: Advanced Practice in Acute & Critical Care*, 11(1), 139-149. <https://doi.org/10.1097/00044067-200002000-00012>
- Çakıcı, A., Kök, M. (2020). Hayvan destekli tedavi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. 12(1):117-130
- Çetin, İ. (2021). Evcil hayvan sahibi olan ve olmayan yetişkin bireylerde yaşam doyumu empatik eğilim ve yalnızlık algısı ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Davis S. J. & Valla F. R. (1978). "Evidence for Domestication of the Dog 12,000 Years Ago in the Natufian of Israel". *Nature*, 276/1 (1978) 608-610.
- Degrazia, D. (2006). *Hayvan Hakları*. (H. Gür, Çev.) Dost Kitabevi.
- Demir P, Uğurlu Koç A. *İstanbul Üniv. Vet. Fak. Derg.* 2014;40(2):168-175.
- Durna, U., & Babür, S. (2011). Otel işletmelerinde yenilik uygulamaları. *Journal of Alanya Faculty of Business/ Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 3 (1):73-98.
- Evcil Hayvan Taşımacılığı – Kara & Deniz & Hava Yolu. <https://www.bizevdeyokuz.com/evcil-hayvanla-ulasim> (Erişim tarihi:14.11.2019).
- Franklin, A. (1999). *Animals and Modern Cultures: A Sociology of Human-Animal Relations in Modernity*. London, UK: Sage Publications.
- Friedmann, E., & Son, H. (2009). The human-companion animal bond: How humans benefit. *Veterinary Clinics o*
- Friedmann, E., & Thomas, S. A. (1995). Pet ownership, social support, and one-year survival after acute myocardial infarction in the cardiac arrhythmia suppression trial (CAST). *The American Journal of Cardiology*, 76(17), 1213-1217. [https://doi.org/10.1016/S0002-9149\(99\)80343-9](https://doi.org/10.1016/S0002-9149(99)80343-9)
- Gantz, A. 2016. Pet industry spending hits record US\$60.28B in 2015. *Petfood Industry.com*. <http://www.petfoodindustry.com/articles/5712-pet-industry-spending-hits-record-us-b-in>. E. T.: 20.09.2016.
- Glavovic, I. (2019). *Dubrovnik as a Pet Friendly Tourist Destination*, Doctoral Dissertation, RIT Croatia. 91
- Global Pet Food Market (2021 To 2026) - Industry Trends, Share, Size, Growth, Opportunity And Forecasts M2presswire, May 31, 202, Veritabanı: Newspaper Source Plus
- Graham, T., Glover, T., & Grimwood, B. (2015). The potential of place meanings for negotiating difference among birdwatchers and dog walkers at a multiple-use urban forest.

In N. Carr (Ed.), *Domestic animals and leisure* (pp. 127–145). Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Gullone, E. The Biophilia Hypothesis And Life İn The 21st Century: Increasing Mental Health Or Increasing Pathology? *Journal Of Happinessstudies*,1(3):293-322

Gürler, A. M., & Osmanağaoğlu, Ğ. (2009). Türkiye’de Hayvanları Koruma Kanununun Tarihsel Gelişimi. *Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 325-330.

Hall, S. S., & Malpus, Z. (2000). The Human-Animal Bond: Its Association With Psychological Health And Well-Being. *Mental Health Practice*, 4(5), 14-19. <https://doi.org/10.7748/Mhp.4.5.14.S13>

Handlin, L., Hydbring-Sandberg, E., Nilsson, A., Ejdebäck, M., Jansson, A., & Uvnäs-Moberg, K. (2011). Short-Term İnteraction Between Dogs And Their Owners: Effects On Oxytocin, Cortisol, İnsulin And Heart Rate—An Exploratory Study. *Anthrozoös*, 24(3), 301-315.

Herzog, H. (2002). Darwinism And The Study Of Human Animal Interactions. *Society & Animals*, 361-367.

Herzog, H., & Foster, M. (2010). Some We Love, Some We Hate, Some We Eat . *Tantor Audio* (P. 326).

Hirschman, E. C. (1994). Consumers And Their Animal Companions. *Journal Of Consumer Research*, 20(4), 616-632.

Holbrook, M., Stephens D., Day E., Holbrook, S., Andstrazar, G. (2001). A Collectivethatessay On Keyaspect Of Animalcompanionship: Thetruthaboutdogsandcats. *Academy Of Marketing Sciencereview*. Vol (1): 1–17.

Hung, K., Chen, A., & Peng, N. (2012). The constraints for taking pets to leisure activities. *Annals of Tourism Research*, 39, 487–495.

İncazlı S. B., Özer S., Yıldırım Y. (2016). Rehabilitasyon Hemşireliğinde Hayvan Destekli Uygulamalar. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*,5:88-93.

Janevic, M., Solway, E., Malani, P., Kirch, M., Kullgren, J., Connell, C. (2019). How Pets Contribute To Healthy Aging. *Nationalpoll On Healthyaging*,

Johnson, R. A., Meadows, R. L., & Mccune, S. (2002). Human-Animal İnteraction: A Concept Analysis.

Journal Of Advanced Nursing, 40(4), 487-496. <https://doi.org/10.1046/J.1365-2648.2002.02300.X>

Johnson, J. (2009). *Dogs, Cats, And Their People: The Place Of The Family Pet And Attitudes About Pet Keeping*. Master's Thesis, University Of Waterloo.

Kafalı, Hasan, (2022). "Pandemi Döneminde Ve Öncesinde Evcil Hayvan Edinme, Hayvanlara Karşı Bazı Tutumlar Ve Dindarlık Yönelimleri Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma". *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*. 6/1 (Haziran 2022): 6-36, <https://doi.org/10.32711/Tiad.1113480>

- Karameşe, H. (2014). Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması, Türkçe Formun Gerçeklik Ve Güvenilirlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Karhan, Meryem Begüm, (2024). Evcil Hayvan Besleyen Çalışanlarda Bağlanma Düzeylerinin Öznel Mutlulukları ve İş Yaşam Kaliteleri Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Burdur.
- Koroğlu, T. (2016). Yabani Hayvanlar İlk Kez Nasıl Evcilleştirildi, (Erişim Tarihi: 24.01.2019), [Http:// Www. Metinsarac.Net/Yabani-Hayvanlar-İlk-Kez-Nasil- Evcillestirildi.Html](http://www.metinsarac.net/yabani-hayvanlar-ilk-kez-nasil-evcillestirildi.html)
- McConnell, A. R., Brown, C.M. (2011). Friendswithbenefits: On Thepositiveconsequences Of Pet Ownership, *Journal Of Personalityandsocialpsychology*, Vol. 101, No. 6, 1239–1252.
- Melson, G. F. (2003). Child Development And The Human-Companion Animal Bond. *American Behavioral Scientist*, 47(1), 31-39.
- Nimer, J., & Lundahl, B. (2007). Animal-Assisted Therapy: A Meta-Analysis. *Anthrozoös*, 20(3), 225-238. <https://doi.org/10.2752/089279307X224773>
- Odabaşı, Yavuz. Tüketim Kültürü: Yetinen Toplumun Tüketen Topluma Dönüşümü. İstanbul, Aura., 2017.
- Onur, E. (2012). İstanbul'da Kedi Köpek Sahiplenmesinin Sosyo-Ekonomik Parametreleri. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Öztürk, P. (2020). Evcil Hayvan Sahiplerinin Affedicilik Düzeyi Ve Genel Sağlık Durumlarının Değerlendirilmesi, T.C. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak.
- Pamuk D. (2015). "Yaşlı Bireylerin Yaşamında Evcil Hayvanların Rolü". *Mediterranean Journal Of Humanities*v/2 (2015) 298-299.
- Palaz, Hasret, (2021). Evcil Hayvan Sahibi Olmanın Fiziksel Ve Ruhsal Sağlığa Etkileri, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ruh Sağlığı Ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı Ruh Sağlığı Ve Psikiyatri Hemşireliği Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Poyraz, O. (2000) *Laboratuar Hayvanları Bilimi*, Kardelen Ofset, Ankara, s. 11-16.
- Rudy, K. (2011). *Loving animals: Toward a new animal advocacy*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sanders, C. (1999). *Understanding dogs: Living and working with canine companions*. Philadelphia: Temple University Press
- Serpell, J. A. (2010). *Inhandbook On Animal-Assisted Therapy*. İçinde A.H. Fine (Ed.), *Animal-Assisted Interventions İn Historical Perspective*. USA; 17-32.
- Servais, Véronique. 2018. "Anthropomorphism İn Human–Animal İnteractions: A Pragmatist View." *Frontiers İn Psychology*: 2590.
- Sıddıq, A.B., Erdem, Ç., Şanlı, S. (2018). Türkiye'de İnsan-Hayvan İlişki Bilimi Antrozooloji'nin Faaliyet Alanları. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları, Dergiscilt / Vol: 7, Sayı/Issue: 2, 201 Sayfa: 805-826*.

Siegel, J. M. (1990). Stressful Life Events And Use Of Physician Services Among The Elderly: The Moderating Role Of Pet Ownership. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 58(6), 1081-1086. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.6.1081>

Staats, S., Wallace, H., Anderson, T. (2008). Reasonsforcompanionanimalguardianship (Pet Ownership) Fromtwopopulations. *Societyand Animals* 16, 279-291.

Şafak, Celalettin Etkin, (2024). Evcil Hayvan Sahipliğinin Fizyolojik, Psikolojik Ve Rehabilitasyon Etkileri, Sokak Hayvanları: Toplumsal Sorunlar Ve Halk Sağlığı, Editör: Prof. Dr. Kazım Şahin, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara.

Şahin, Ö. Ve Kahya, Y. (2018). Evcil Hayvana Bağlanma Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Nesne*,6(12), 174-197.

Şen, Y., Atasoy F. (2014). Köpek ve kedilerde bazı anormal davranışlar. *Lalahan Hay. Araşt. Enst. Derg.*,54 (2) 91-99. ,

The International Air Transport Association (IATA). Hayvan Taşıma Kuralları.

[https://www.iata.org/whatwedo/cargo/live animals/pets/Pages/index.aspx](https://www.iata.org/whatwedo/cargo/live%20animals/pets/Pages/index.aspx) (E. T.: 28.11.2019). Sykes Konaklama Endeksi Verileri.

Wrye, J. (2009). Beyond Pets: Exploring Relational Perspectives of Petness. *The Canadian Journal of Sociology / Cahiers canadiens de sociologie*, Vol. 34, No. 4 (October 2016), pp. 1033-1063.

Ying, T., Tang, J., Wen, J., Ye, S., Zhou, Y., & Li, F. S. (2021). Traveling with pets: constraints, negotiation, and learned helplessness. *Tourism Management*, 82, 104183.

Anadolu Ajansı, (<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kimliklendirilen-ev-hayvani-sayisi-1-milyon-584-bini-asti/2796595> erişim tar. 16.10.2024).

Cumhuriyet Gazetesi, <https://www.cumhuriyet.com.tr/is-dunyasi/turkiyedeki-evcil-hayvan-sayisi-19-milyona-ulasti-2228280> erişim ter. 16.10.2024.

Statista, “Pet Food”, Son Güncelleme 18 Nisan 2022, [https://www.statista.com/outlook/cmo/food/pet-](https://www.statista.com/outlook/cmo/food/pet-food/turkey)

Food/Turkey <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/01/20180108-1.htm> (Erişim tarihi:13.12.2019).